

Frazémy a komunikační výchova ve výuce

Jiří Hasil

KATEDRA BOHEMISTIKY, PF UJEP;
ÚSTAV BOHEMISTICKÝCH STUDIÍ, FF UK

DiDAi2!

Didaktické impulsy 2

Ostrava 5. 10. 2019

Idiomatičnost češtiny

Čeština je podstatně idiomatičtější jazyk, než se všeobecně předpokládá. Rodilý mluvčí si zpravidla neuvědomuje, že téměř v každé promluvě jakékoli komunikační oblasti operuje s frazeologickými obraty, jejichž neadekvátní užití, stejně jako mylná interpretace nebo nepochopení ze strany recipienta, může být překážkou úspěšné komunikace.

M. Čechová

Frazém (frazeologismus)

Ustálená pojmenování složená ze dvou i více slov, jež jsou brána jako pojmenovávající jednotky. *Ve frazeologismech jsou slova na sebe významově vázána, a to již předem, nikoli až v aktuálním užití. Významová samostatnost jednotlivých slov je v nich oslabena nebo vůbec zrušena.*

J. V. Bečka

Frazém

Ustálená kombinace alespoň dvou slovních forem téhož nebo různých slovních druhů, pro niž je příznačné to, že alespoň jeden z jejích komponentů se v daném významu a funkci kombinuje pouze s jediným komponentem dalším (v jediném frazému, idiomu), nebo s několika málo dalšími. Příznačným, ne však nutným rysem frazému je jeho častá přenesenost.

Ve frazeologii podléhají všechny komponenty anomálii, a to především v omezeném množství kombinatorických možností (omezená spojitelnost slova), druhotně pak dochází i k anomáliím dalším.

F. Čermák

Frazém

Frazém, idiom je tedy svou anomálií takové jedinečné ustálené spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo).

J. Filipec, F. Čermák

Užití frazémů

Charakteristicky nejvlastnější doménou užití FI je neformální mluvený jazyk, popř. umělecká próza jej odrážející, a publicistika. Naproti tomu v odborném jazyce se FI téměř nevyskytuje. Místo FI ve slovníku a idiolektu jednotlivce je velmi proměnlivé. Vyšší výskyt FI u mluvčího i spisovatele můžeme považovat za znak jeho vytříbeného jazyka. Na druhé straně však absence výskytu FI nemusí signalizovat výrazovou chudost, autor může dávat přednost tvorbě vlastních metafor před užíváním FI.

H. Blumenthalová

Funkce frazému

- sdělná;
- estetická;
- emocionální;
- ekonomická;
- evaluativní;
- komentářová, opravná;
- kontaktová;
- a další.

Stylová platnost frazému

- **Spisovné
knižní**

vozit sovy do Athén

- **neutrální**

být páté kolo u vozu

- **hovorové**

koukat jako tele na nový vrata

- **Nespisovné**

- **obecně české**

mít vo kolečko míň

To je srandy kopec!

- **regionální**

jít do Bohnic – Dobřan, Kosmonos, Kroměříže, Havlíčkova Brodu

- **slangové aj.**

mít v hlavě nasráno / mít z prdele kliku

Užití frazému – frazém je dobrý sluha, ale zlý pán

- **Co chci sdělit?**

znalost frazému

- **Jak to chci sdělit?**

znalost významu frazému

- **Komu, kde, jak, za jakých okolností?**

znalost sociokulturního kontextu komunikace

Lingvodidaktika frazémů – frazémy ve škole

- Mieczysław Balowski rozlišuje z hlediska lingvodidaktického trojí přístup k frazeologii:
 - strukturně-gramatický,
 - sémantický
 - a pragmatický.
- Ve škole „nelze vynechat jejich strukturalistický popis, ale je nezbytné připojit i popis funkčně-pragmatický, komunikativní.“

M. Balowski

Lingvodidaktika frazémů – frazémy ve škole

- Ve výuce za důležitější než stanovení frazeologického minima či strukturního popisu frazeologie považujeme nutnost naučit uživatele češtiny náležitě a kreativně frazémy užívat.
 - Frazém v komunikaci plní řadu funkcí.
 - **Jde o to, aby mluvčí i recipient uměl všech těchto funkcí vhodně v příslušných komunikačních situacích využívat.**
-